

АМЕРИКАНСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО

Закономірності стрімкого та тривалого зростання економіки як одне із найвизначніших досягнень Сполучених Штатів за всю їхню 250-річну історію та успішний кейс для наслідування.

20 Липня 2026 | Економічна історія | Реформи | Економічна свобода

АВТОР: АНДРІЙ ІЛЛАРІОНОВ (старший аналітик Центру безпекової політики США)

ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОЇ: ДМИТРО ДУШЕЙКО

Жодна велика економіка не з'явилася сама собою, всі “економічні дива” мають спільні риси та чіткі закономірності. Стаття відомого економіста Андрія Іларіонова «Американське економічне диво» присвячена 250 річчю проголошення незалежності США. Це історія про те, як держава за 155 років перетворилася зі скромного гравця на світового лідера. Міжнародний Інститут Свободи публікує переклад цього тексту українською не заради ностальгії за чужим успіхом, а тому що Україні доведеться будувати власне економічне диво — і краще вчитися на цифрах та фактах, а не на міфах. Для українців, що борються за майбутнє своєї країни, це не абстрактна лекція з історії, а підказка, з чого починається справжнє економічне зростання і чому його не можна вважати даністю.

Суть поняття «економічне диво» та критерії його визначення

Термін **«економічне диво»**, що увійшло у світовий науковий та суспільний дискурс після Другої світової війни, зазвичай означає успіх країни у досягненні та тривалому підтриманні високих темпів економічного зростання.

Найвідомішими прикладами економічних див є результати, які у повоєнні десятиліття продемонстрували Німеччина, Італія, Японія, Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сингапур, Китай та Ірландія.

Основними критеріями визначення економічного дива є:

- 1** Високі темпи зростання економіки країни (що перевищують середньосвітові показники);
- 2** Сталість високих темпів зростання, тобто їх збереження протягом певного часу — щонайменше одного десятиліття.

Досягнення та стале підтримання темпів економічного зростання вище середньосвітового рівня природно збільшує частку країни у світовому господарстві. Отже, зміна (а саме зростання) частки національної економіки у світовому ВВП також може слугувати сукупним показником економічного дива.

Американське економічне диво: кількісні параметри

Першим критерієм економічного дива є темпи зростання економіки, що перевищують середньосвітові показники.

За 250 років, з 1775 по 2025 рік, ВВП США зріс у 3515 разів. Жодна інша держава, що існувала наприкінці XVIII століття, як і жодна інша країна з населенням понад 30 мільйонів осіб у 2025 році, не досягла такого результату.

Індекс зростання американської економіки за цей 250-річний період перевищив індекс зростання всього світового господарства у 20,7 рази.

ІНДЕКСИ ЗРОСТАННЯ ВВП В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ СВІТУ, 1775–2025 РР.

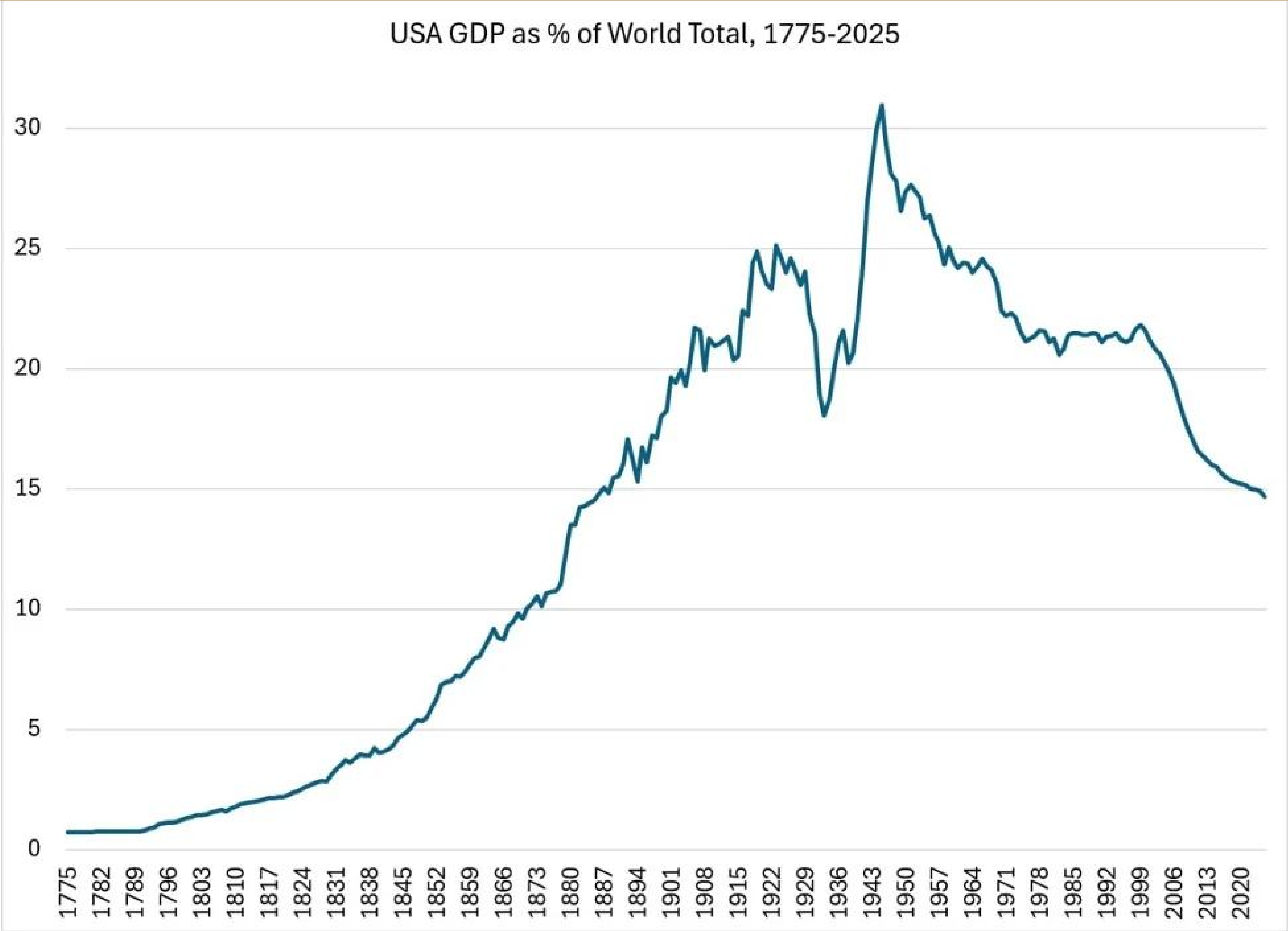
Країна	Зростання, разів	Перевищення індексу зростання світової економіки, разів
Сполучені Штати	3515	20,72
Фінляндія	365	2,15
Мексика	335	1,98
Перу	288	1,70
Південно-Африканська Республіка	268	1,58
Швеція	165	0,97
Німеччина	104	0,61
Велика Британія	100	0,59
Італія	95	0,56
Франція	61	0,36
Усього у світі	170	1,00

Джерела: Maddison Project Database, 2023; Colonial Dates Dataset, 2019; IMF Database; World Bank Database.

Другим критерієм економічного дива є утримання темпів економічного зростання вище середньосвітового рівня протягом тривалого періоду.

Європейські та східноазійські економічні «тигри» підтримували такі темпи протягом двох, трьох або чотирьох десятиліть, а Китай — упродовж майже п`яти.

Натомість Сполучені Штати демонстрували темпи економічного зростання вище середньосвітових показників протягом безпрецедентного строку — **155 років**, з 1790 по 1945 рік.

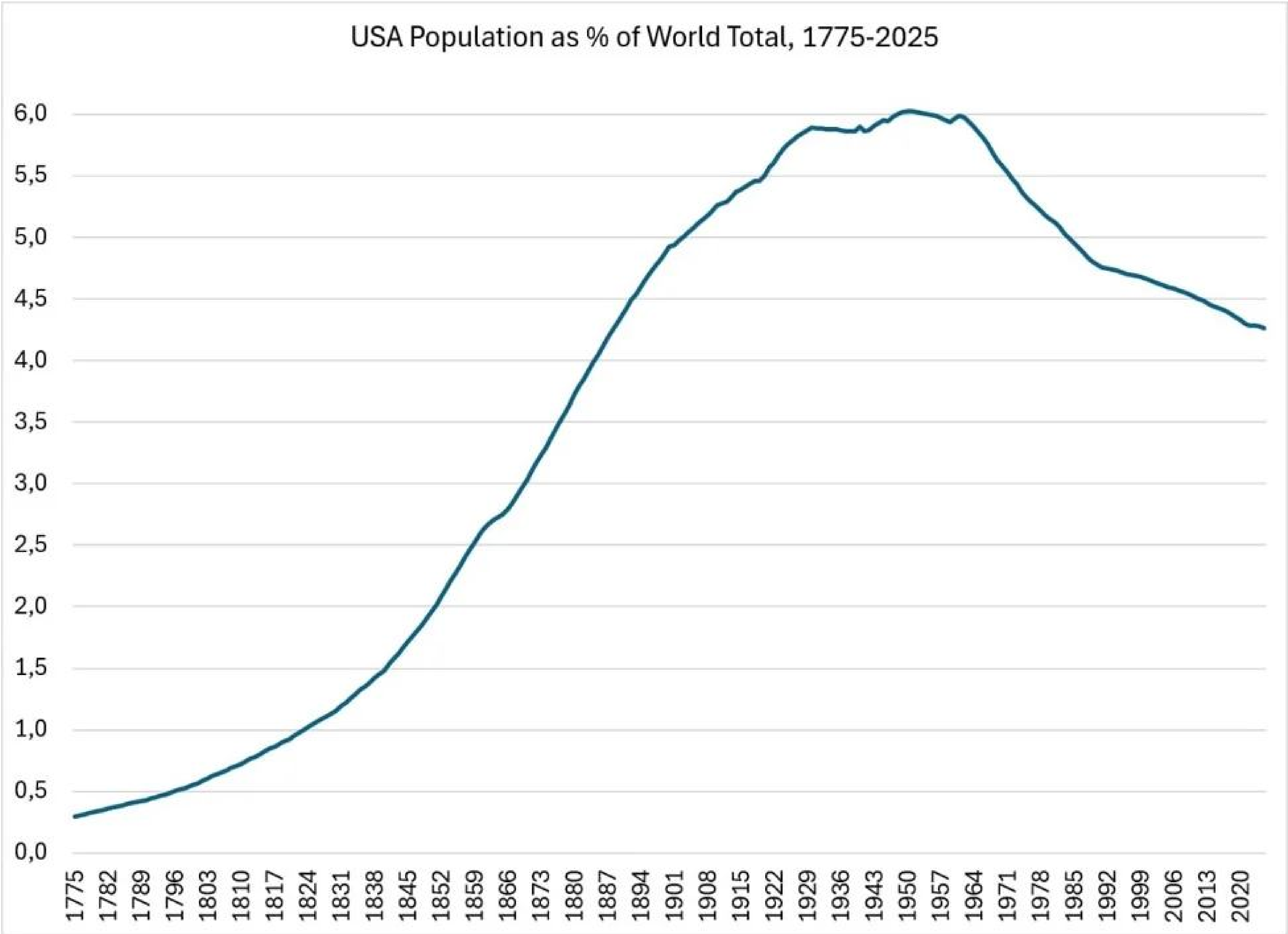

Комплексним критерієм економічного дива є збільшення частки країни у світовому ВВП.

Між 1775 і 1945 роками частка США у світовому господарстві зросла з 0,71 % до 30,94 % — це колосальне зростання на 30,2 відсоткового пункту світового ВВП. Жодній іншій країні світу не вдалося так суттєво збільшити свою частку у світовій економіці за аналогічний період.

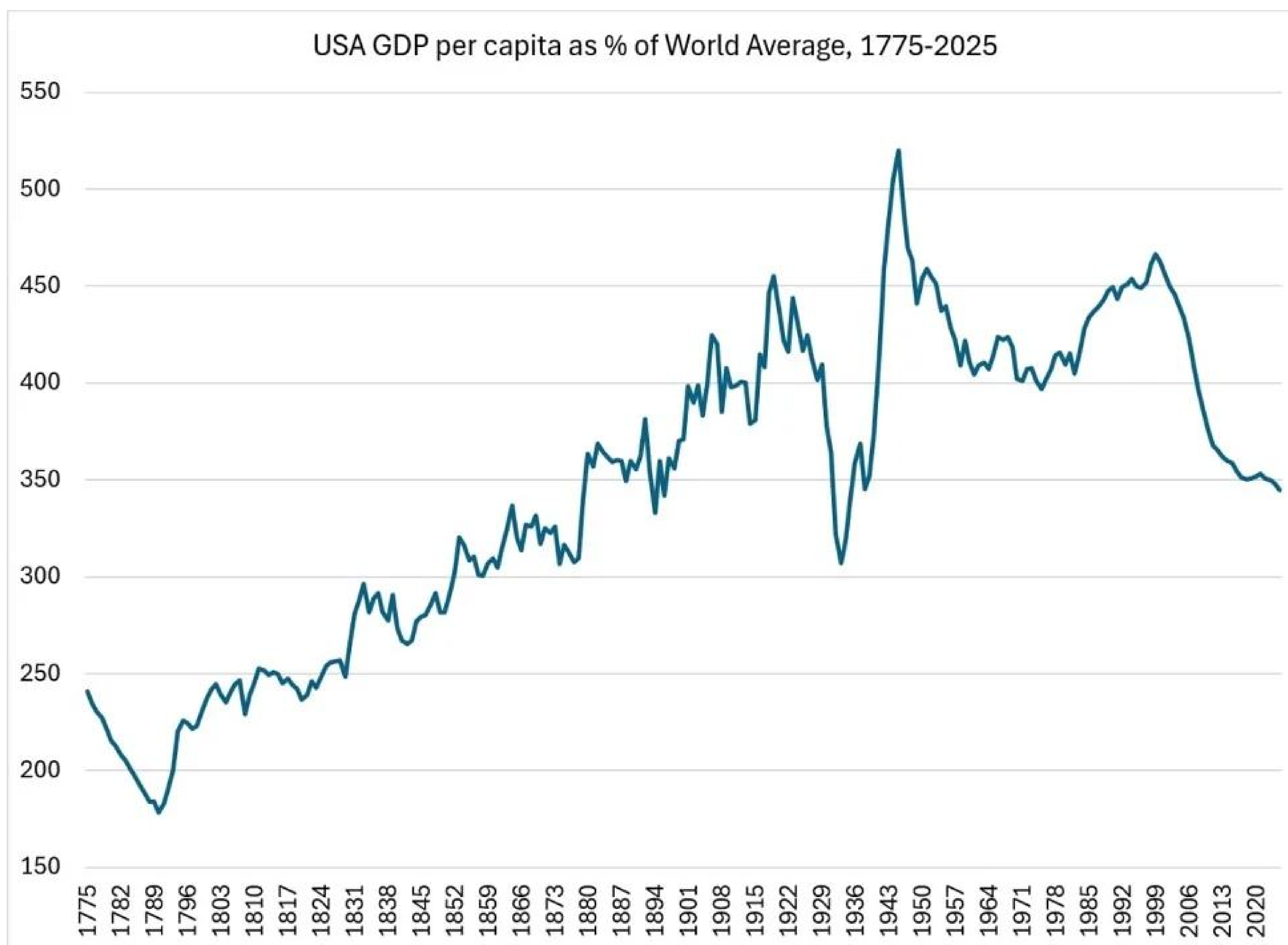
Складники американського економічного успіху

Суто з математичної точки зору, обсяг виробленого ВВП є добутком чисельності зайнятого населення та продуктивності його праці. Інший спосіб виразити обсяг ВВП — це добуток загальної кількості населення (яка тісно корелюється з чисельністю зайнятих) та ВВП на душу населення (який, своєю чергою, тісно корелює з обсягом ВВП, виробленого на одного зайнятого, тобто з продуктивністю праці). Інакше кажучи, двома найважливішими чинниками, що визначають обсяг виробленого ВВП, є чисельність населення та ВВП на душу населення.

За 250 років населення США зросло у 138 разів. За цим показником Сполучені Штати посідають одне з перших місць у світі, хоча кілька десятків країн усе ж перевершують їх за цим параметром. Однак, значне зростання кількості населення країни — особливо протягом перших 175 років (між 1775 і 1950 роками) — зробило вагомий внесок у стрімке розширення її економіки та збільшення частки США як у світовому населенні, так і у світовому господарстві.

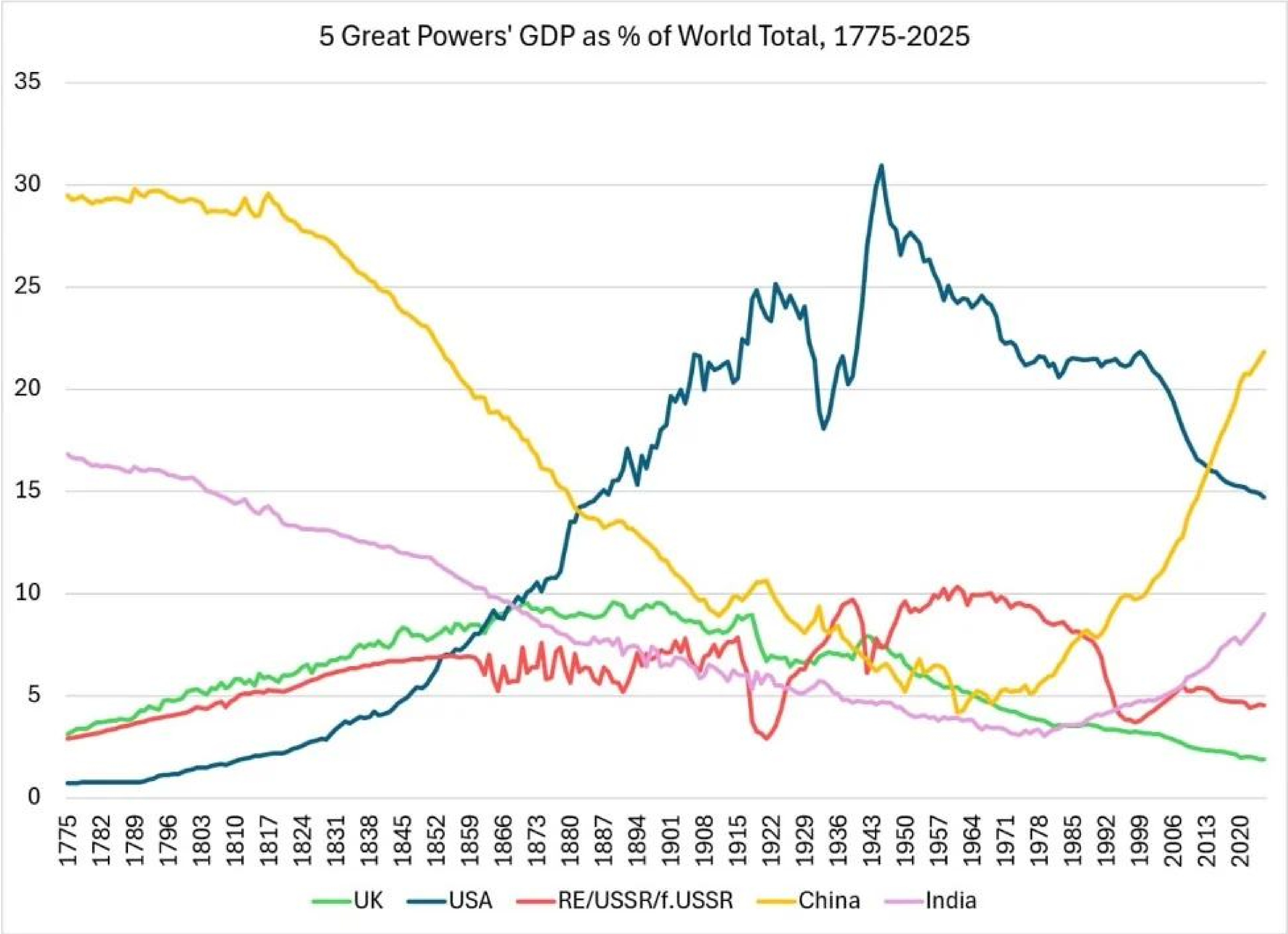
Слід також зазначити, що починаючи з 1950 року частка США у загальному обсязі світового населення неухильно зменшувалася. Як наслідок, за останні 75 років чистий внесок демографічного чинника у зміну частки США у світовому господарстві був негативним.

Значно вагоміший внесок у феномен «американського дива» зробило постійне зростання ВВП на душу населення порівняно із середньосвітовим показником. Між 1775 і 1999 роками ВВП на душу населення в США зріс у 18,4 раза (тоді як у світі загалом — у 9,5 раза). Саме це зростання середньодушового ВВП у період з 1790 по 1945 рік, яке випереджало середньосвітові показники й слугувало непрямым індикатором продуктивності праці, відіграло вирішальну роль у створенні та підтриманні «американського дива» протягом 155 років.

Американське економічне диво, американське глобальне лідерство та американська економічна золота доба

Застосовуючи визначений раніше критерій економічного дива — більш-менш стабільне зростання частки країни у світовому ВВП протягом тривалого періоду — можна чітко окреслити часові межі, які відповідають цій умові: а саме 155-річний проміжок з 1790 по 1945 рік.

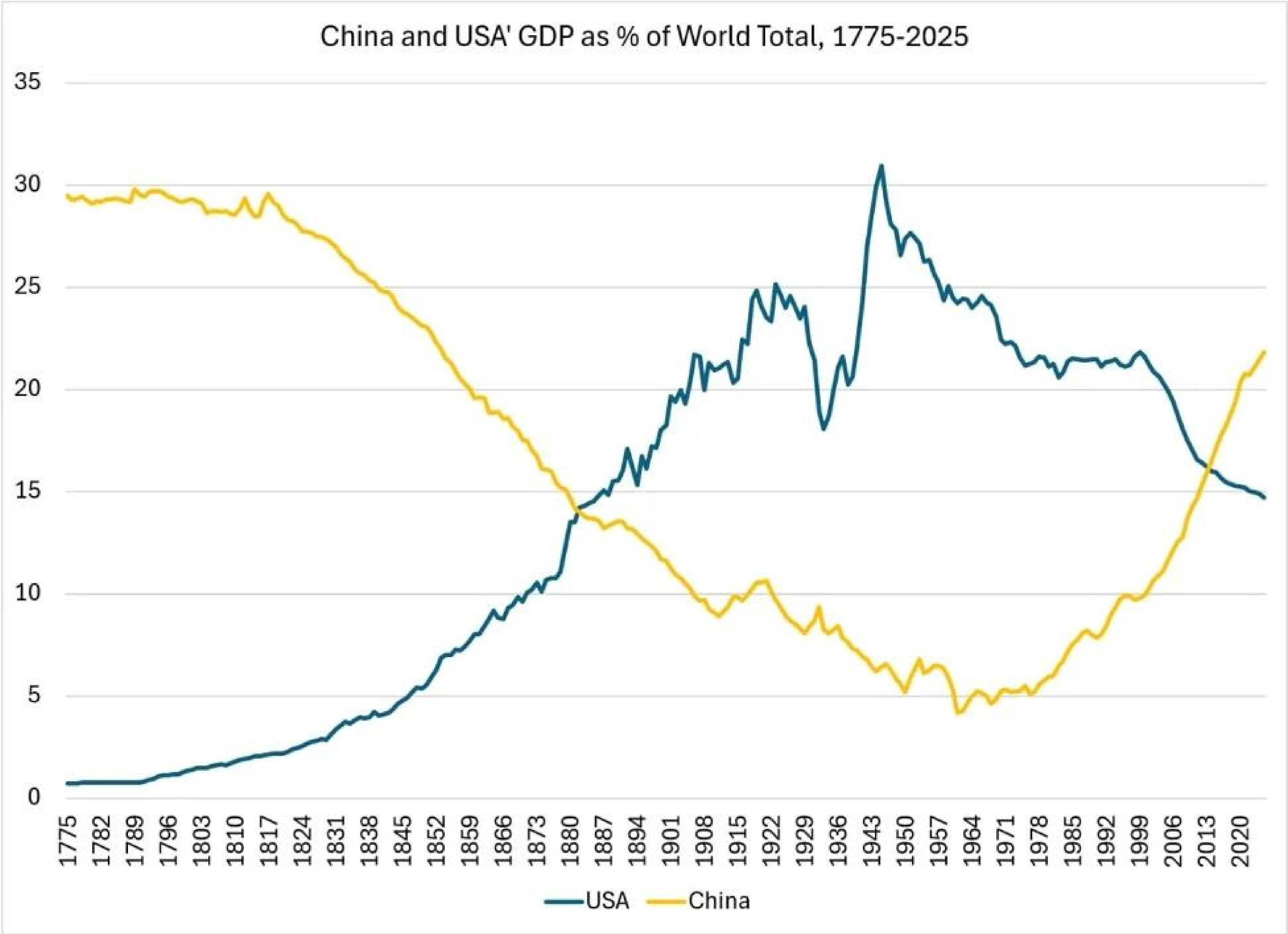

Упродовж існування цього економічного дива американська економіка стрімко розвивалася і за своїми масштабами випередила економіки наступних країн:

- Російську імперію у 1854 році;
- Велику Британію у 1862 році;
- Індію у 1868 році;
- Китай у 1882 році.

Починаючи з 1882 року американська економіка стала беззаперечним світовим лідером за обсягом ВВП.

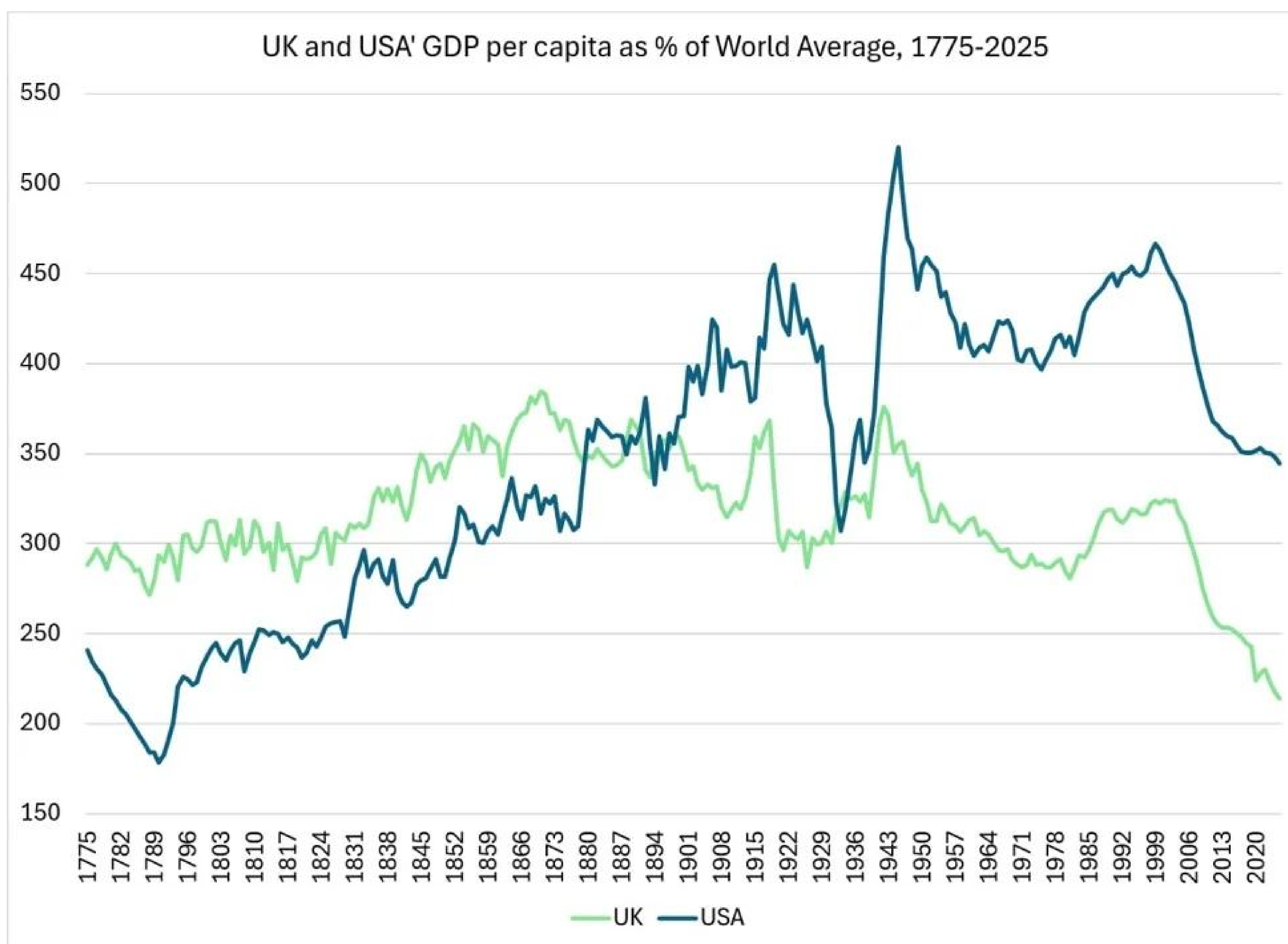
Сполучені Штати утримували це лідерство до 2013 року. У 2014 році ВВП Китаю (розрахований за паритетом купівельної спроможності) уперше перевищив показник США. Таким чином, період глобального економічного лідерства Америки (за абсолютним обсягом ВВП) тривав 132 роки — з 1882 по 2013 рік.

Щодо основного рушія економічного зростання — ВВП на душу населення — США остаточно випередили Велику Британію у 1899 році після приблизно двох десятиліть, протягом яких показники обох країн майже повністю збігалися.

Протягом наступного століття — аж до 1999 року попри різноманітні коливання, зумовлені як кон'юктурою ринку, так і геополітичними потрясіннями, Сполученим Штатам вдалося не лише утримати рівень ВВП на душу населення вище середньосвітового, а й навіть збільшити цей розрив.

Саме цей період — з 1899 по 1999 рік можна назвати американською **«економічною золотою добою»** (англ. economic golden age).

Слід зазначити, що у період з 2000 по 2025 рік усі показники економічної динаміки США (темпи зростання ВВП, темпи зростання ВВП на душу населення, темпи зростання кількості населення та частка країни у світовому ВВП) суттєво й послідовно знижувалися, опустившись в результаті нижче середньосвітових значень. Чинники успіху американської економіки в перші століття її існування, як і причини її помітного сповільнення протягом останньої чверті століття, потребують окремого аналізу.

Висновок

Хронологію ключових періодів у 250-річній економічній історії США можна окреслити так:

- 1 1790–1945 роки (155 років) — американське економічне диво;
- 2 1882–2013 роки (132 роки) — американське глобальне економічне лідерство (за абсолютним обсягом ВВП);
- 3 1899–1999 роки (101 рік) — американська «економічна золота доба», що відзначилася світовим лідерством США за рівнем ВВП на душу населення та неухильним збільшенням розриву між цим американським показником і середньосвітовим рівнем.

Оригінал статті

Всі аналітичні матеріали Міжнародного Інституту Свободи (ILI) на офіційному вебсайті www.libertyinstitute.org доступні для вільного вивчення, цитування та поширення з релевантним посиланням на джерело.